

**І. С. Похиленко,**

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5409-7408>

## ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Київський національний університет будівництва і архітектури

Повітрофлотський проспект, 31, 03037, Київ, Україна

E-mail: pokhilenko.i@gmail.com

***Метою** статті є визначити особливості правового регулювання захисту персональних даних та на підставі аналізу юридичної літератури і нормативно-правових актів запропонувати авторське визначення зазначеного поняття. **Методи дослідження:** використання діалектичного методу пізнання дозволило концентрувати накопичені наукові знання та практику застосування законодавства щодо захисту персональних даних. **Результати:** на підставі аналізу юридичної літератури, національного законодавства запропоновані авторські визначення. **Обговорення:** особливості захисту персональних даних.*

***Ключові слова:** персональні дані; захист персональних даних; воєнний стан; принципи.*

**Постановка проблеми та її актуальність.** Персональні дані є цінним активом, який може бути використаний для різних цілей, зокрема для ідентифікації особи, її зв'язків, місця перебування, фінансового стану тощо. Тому важливо забезпечити належний захист персональних даних від несанкціонованого доступу, використання, розголошення, знищення або псування.

**Аналіз досліджень і публікацій з проблеми.** Теоретичні, методологічні й практичні аспекти правового регулювання захисту персональних даних знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних учених, таких як, зокрема, А.В. Авраменко, О.В. Андрійчук, І.В. Арістова, О.М. Вінник, С.Я. Вавженчук, Ю.М. Гришина, О.А. Заярний, Ю.Ю. Івчук, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, В.Л. Коспюк, С.С. Лукаш, Н.О. Мельничук, М.О. Міщук, О.В. Москаленко, О.М. Обушенко, П.Д. Пилипенко, О.І. Процевський, Г.В. Татаренко, Н.М. Хуторян, С.М. Черноус, А.М. Чернобай, О.М. Ярошенко та інші. Проте аналіз наукових досліджень виявив, що сьогодні, в умовах воєнного стану, в науковій літературі не існує єдності стосовно трактування сутності поняття «захист персональних», що значно ускладнює процес ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Актуальність та

практична значущість зумовили вибір теми статті та визначили її мету.

**Метою** статті є визначити особливості правового регулювання захисту персональних даних та на підставі аналізу юридичної літератури і нормативно-правових актів запропонувати авторське визначення зазначеного поняття.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Під час військової агресії РФ проти України гостро постає питання безпеки українських громадян, в тому числі, що стосується захисту їхніх персональних даних. В якості прикладу наведемо результати дослідження [1, с. 10-11], коли збір персональних даних українців здійснювався ще до повномасштабного вторгнення в Україну. У соціальних мережах люди ділилися різними даними та думками, що на сході вже давно проводилася пропагандистська діяльність серед населення. Один із фактів, це заклик жителів записувати дані ветеранів АТО, місцевих проукраїнських активістів, політичних діячів і членів їхніх сімей, щоб коли розпочнуться воєнні дії, передати ці дані «новій владі», іншими словами – окупантам. За словами очевидців, російські військові або особи, що підтримують збройну агресію проти України, приходили до

людей на окупованих територіях уже з повним досьє на них. Зі списками ходили по домах, вулицях, стояли на блокпостах, де влаштували так звану «фільтрацію». Під час активної фази війни, зокрема на окупованих територіях, збирали інформацію про різні верстви населення загалом. Це робилося через тортури, шантаж або введення людей в оману.

Отже, з'ясуємо, що таке персональні дані? Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Досліджуючи положення Цивільного кодексу України, слід звернути увагу, що він оперує терміном інформація про особисте життя. Так, ч. 1 ст. 302 ЦК України зазначає, що збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Відповідно до положень ст. 10 Законом України «Про інформацію» одним із видів інформації є інформація про фізичну особу. Стаття 11 Закону визначає інформацію про фізичну особу (персональні дані) як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Аналогічне визначення персональних даних містить Закон України «Про захист персональних даних». Слід відмітити, що це визначення практично ідентичне визначенню, що міститься у ст. 2 Конвенції № 108 Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних». Ця Конвенція є першим міжнародним документом про взаємні права і обов'язки, що містить загальноєвропейські норми (стандарти), які створюють умови регулювання суспільних відносин у сфері захисту персональних даних. Стаття 2 Директиви 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» під персональними даними розуміла будь-яку інформацію, що стосується встановленої фізич-

ної особи чи фізичної особи, яку можна встановити. Сьогодні ці питання визначаються Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних - далі GDPR). Відповідно до статті 4 GDPR персональні дані - будь-яка інформація, що стосується фізичної особи, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати («суб'єкт даних»); фізична особа, яку можна ідентифікувати, є такою особою, яку можна ідентифікувати, прямо чи опосередковано, зокрема, за такими ідентифікаторами як ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місцеперебування, онлайн-ідентифікатор або за одним чи декількома факторами, що є визначальними для фізичної, фізіологічної, генетичної, розумової, економічної, культурної чи соціальної сутності такої фізичної особи.

Досліджуючи чинне законодавство, варто зазначити, що воно не в повній мірі забезпечує захист персональних даних в Україні в світлі розвитку міжнародних стандартів у цій сфері.

На необхідність приведення законодавства в сфері захисту персональних даних також вказує Договір про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Так, розділом III Угоди про асоціацію передбачається співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки. Згідно зі статтею 15 Угоди про асоціацію, «Україна та Європейський Союз погодились співпрацювати з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, зокрема відповідних документів Ради Європи». Угодою про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції (ратифікована у 2017 році), а саме статтею 11 Україна взяла на себе зобов'язання, щодо гарантій рівня захисту персональних даних, еквівалентному тому, що випливає із застосування принципів, що містяться у Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 року і наступних змін до неї, а також принципів, закладених у Рішенні щодо Євро-

юсту та у Регламенті Євроюсту щодо захисту даних.

Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, ратифікована у 2017 році зобов'язує Сторони надавати одна одній лише ту інформацію, що зібрана, зберігається і передається відповідно до їхніх відповідних правових актів та отримана без порушень їхнього чинного законодавства щодо захисту прав людини. У цьому контексті Європол буде зобов'язаний статтею 20(4) Рішення Ради Європейського Союзу від 30 листопада 2009 року про прийняття імплементаційних правил, які регулюють відносини Європолу з партнерами, включаючи обмін персональними даними та інформацією з обмеженим доступом.

Законопроект про захист персональних даних № 8153 від 25.10.2022 року розроблено відповідно до пункту 4 статті 1 Указу Президента України від 29 липня 2019 року № 558/2019 «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг», пункту 591 Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 16 червня 2020 року № 689-ІХ, пункту 45 плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 року № 1133-р., Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106.

Законопроект передбачає приведення термінології сфери захисту персональних даних у відповідність до нових міжнародних стандартів, проте, безпосереднє визначення персональних даних лишилось незмінним, що й в чинному Законі України «Про захист персональних даних».

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що персональні дані - це будь-яка інформація, що стосується фізичної особи, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати. Іншими словами, персональні дані - це інформація, яка дозволяє однозначно визначити особу, якої вона стосується.

Це визначення ґрунтується на двох критеріях:

Ідентифікація - особа може бути ідентифікована безпосередньо (наприклад, за прізвищем, ім'ям, по батькові, датою народження тощо) або опосередковано (наприклад, за номером телефону, адресою електронної пошти, ІР-адресою тощо).

Можливість ідентифікації - особа може бути ідентифікована за допомогою додаткової інформації, яка є у розпорядженні володільця персональних даних.

Таким чином, до персональних даних можуть відноситися такі відомості:

- ідентифікаційні дані (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, номер паспорта тощо);
- контактні дані (адреса, номер телефону, адреса електронної пошти тощо);
- деякі біометричні дані (відбитки пальців, зображення обличчя тощо);
- деякі медичні дані (дані про стан здоров'я, медичні діагнози тощо);
- деякі фінансові дані (дані про банківські рахунки, кредитні картки тощо);
- деякі дані про освіту, професійну діяльність тощо;
- деякі дані про онлайн-активність (історія веб-переглядавання, cookies тощо).

Це далеко не повний перелік видів персональних даних. Будь-яка інформація, яка дозволяє однозначно визначити особу, може бути віднесена до персональних даних.

Наступне, на чому варто зупинитись, це на питаннях обробки персональних даних.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про захист персональних даних» обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем. Питанням обробки персональних даних також присвячені положення статей 6 та 7 цього Закону. Крім того, слід враховувати статтю 5 Конвенції

про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р. та статтю 5 GDPR.

Обробка персональних даних ґрунтується на низці принципів, які визначають основні правові засади її проведення. В науковій літературі [2, с. 44] під принципами розуміються правила, що їх повинен дотримуватися будь-який володілець у ході виконання будь-якої обробки, на яку поширюються вказані документи. В узагальненому вигляді вказані принципи можна викласти так:

- законність і справедливість (англ. *fairness*, станом на сьогодні цей принцип частіше формулюється як принцип прозорості обробки персональних даних);
- легітимної мети;
- пропорційність до персональних даних до легітимної мети;
- точність (вірогідність), актуальність персональних даних;
- обробка персональних даних у формі, що допускає ідентифікацію фізичної особи, якої вони стосуються, не довше, ніж це необхідно для законних цілей, для яких їх збирали або надалі обробляли.

В якості прикладу можна навести рішення ЄСПЛ у справі «Ротару проти Румунії» [3]. У цій справі Служба розвідки Румунії (далі – СР) володіла файлом, що містив персональні дані заявника (інформацію про навчання, громадську активність, публікації, участь у політичних організаціях тощо). Заявник стверджував, що зберігання вказаної інформації СР було незаконне. Суд вказав, що єдиною підставою для такого накопичення була норма в законі про СР, згідно з якою та мала право збирати, зберігати та використовувати інформацію, що має значення для національної безпеки. Суд зазначив, що жоден закон не визначав межі реалізації вказаних повноважень. Законодавство не передбачало того, яка інформація може зберігатися, категорій осіб, щодо яких вона може збиратися, обставин, за настання яких, може відбуватися такий збір інформації, процедури збору, строків зберігання такої інформації, хто має доступ до файлів, як вони можуть використовуватися та який характер цих файлів. Суд також зазначив, що збері-

гання та використання такої інформації не супроводжувалося відповідними гарантіями від зловживань, зокрема не було незалежного контролю (наприклад, судового) за діяльністю СР в цій частині. З огляду на зазначені факти, Суд вказав, що законодавство, яке регламентувало втручання в права заявника (обробка СР його персональних даних), не було достатньо передбачуваним. Отже, втручання в права заявника не було законним і порушувало статтю 8 Конвенції.

В цьому контексті виникає питання, як суб'єкту персональних даних можна захистити свої права? Відповідь на це питання надають положення статті 8 Закону України «Про захист персональних даних», аналізуючи які, можна виокремити як позитивні так і негативні аспекти.

До позитивних слід віднести:

- захист приватності: особа має право знати, які дані збираються, для чого вони використовуються і кому передаються;
- контроль над власними даними: особа може вимагати доступу до своїх персональних даних і отримувати інформацію про їх обробку;
- право на виправлення та видалення: є можливість вимагати виправлення або видалення неправдивих чи непотрібних даних;
- право на скаргу: особа може звертатися із скаргами до контролюючого органу чи суду щодо порушень в обробці її персональних даних;
- право на відкликання згоди: особа може відкликати свою згоду на обробку персональних даних у будь-який час.

Негативні аспекти:

- суб'єктивність вимог: особи можуть використовувати свої права для вимагання видалення чи виправлення даних, навіть якщо це необґрунтовано;
- збільшення навантаження для суб'єктів господарювання: для організацій це може створити додаткове адміністративне навантаження та витрати на забезпечення виконання прав осіб;
- складність у забезпеченні захисту: організаціям слід вдосконалювати свої системи та процедури для забезпечення безпеки та конфіденційності даних;

- можливість зловживання правами: існує ризик того, що деякі особи можуть зловживати своїми правами з метою шахрайства чи недобросовісної діяльності;

- затримка в обробці запитів: підприємствам доводиться відповідати на запити осіб протягом тридцяти днів, що може спричинити затримки в обробці даних;

Загалом, впровадження таких прав сприяє захисту приватності осіб, але вимагає балансу між правами осіб і реальною можливістю бізнесу забезпечити ефективну обробку персональних даних.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що захист персональних даних – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання несанкціонованому доступу, використанню, розголошенню, знищенню або псуванню персональних даних. Цей захист забезпечується шляхом дотримання вимог законодавства, використання відповідних технічних і організаційних заходів, а також шляхом реалізації прав суб'єктів персональних даних. Захист персональних даних є важливим гарантом дотримання прав людини і громадянина, а також забезпечення національної безпеки, адже в умовах активних бойових дій та окупації частини території країни існує підвищений ризик несанкціонованого доступу до персональних даних громадян. Тому важливо посилити заходи щодо захисту персональних даних, зокрема:

- забезпечити належне технічне та організаційне забезпечення захисту персональних даних, наприклад, запровадження сучасних систем кібербезпеки;

- Підвищити обізнаність громадян про їхні права у сфері захисту персональних даних, використовуючи різні цифрові додатки, наприклад, «Дію»;

- сприяти розвитку інституту незалежного нагляду за дотриманням законодавства про захист персональних даних.

### *Література*

1. Шадська У. Дослідження «Захист персональних даних під час війни. Списки українців» зроблено в рамках проекту «Документування воєнних злочинів вчинених РФ» за фінансової підтримки НЕД, США (National Endowment for Democracy, USA). Погляди авторів дослідження не обов'язково відображають офіційну позицію NED та Уряду США. 2023. С.10-11 URL: <https://www.prostir.ua/?library=doslidzhennya-zahyst-personalnyh-danyh-pid-chas-vijny> (дата звернення: 07.12.2023).

2. Бем М.В., Городиський І.М., Саттон Г., Родіоненко О.М. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти: наук.-практ. посіб. Київ: К.І.С., 2021. 160 с. URL: <https://rm.coe.int/handbook-pers-data-protect-2021-web/1680a37a69>

3. «Rotaru v. Romania» (заява № 28341/95, рішення від 04.05.2000).

### *References*

1. Shadska U. Doslidzhennya «Zakhyst personalnykh danykh pid chas viyny. Spysky ukrayintsiv» зроблено v ramkakh proyektu «Dokumentuvannya voyennykh zlochyniv vchynenykh RF» za finansovoyi pidtrymky NED, SSHA (National Endowment for Democracy, USA). Pohlyady avtoriv doslidzhennya ne obovyazkovo vidobrazhayut ofitsiyну pozytisyu NED ta Uryadu SSHA. 2023. S. 10-11 URL: <https://www.prostir.ua/?library=doslidzhennya-zahyst-personalnyh-danyh-pid-chas-vijny> (data zvernennya: 07.12.2023).

2. Bem M.V., Horodysky I.M., Satton H., Rodionenko O.M. Zakhyst personalnykh danykh: pravove rehulyuvannya ta praktychni aspekty: nauk.-prakt. posib. Kyiv: K.I.S., 2021. 160 s. URL: <https://rm.coe.int/handbook-pers-data-protect-2021-web/1680a37a69>

3. «Rotaru v. Romania» (zayava № 28341/95, rishennya vid 04.05.2000).

## LEGAL REGULATION OF PERSONAL DATA PROTECTION

Kyiv National University of Construction and Architecture  
Povitroflotskyi Avenue, 31, 03037, Kyiv, Ukraine  
E-mail: pokhilenko.i@gmail.com

**The purpose:** the purpose of the article is to determine peculiarities of the protection of personal data and, on the basis of the analysis of legal literature and normative legal acts, to propose an author's definition of the said concept. **Research methods:** by using a dialectical cognition method to concentrate accumulated scientific knowledge and practice of applying the current legislation for the implementation of the protection of personal data. **Results:** based on the analysis of legal literature and national legislation, the author proposes original definitions. Personal data is any information related to an identified or identifiable natural person. In other words, personal data is information that allows the unique identification of the individual it pertains to.

This definition relies on two criteria:

**Identification:** a person can be identified either directly (e.g., by surname, first name, patronymic, date of birth, etc.) or indirectly (e.g., by phone number, email address, IP address, etc.).

**Possibility of identification:** a person can be identified with the help of additional information available to the personal data controller.

Thus, the following information may be considered as personal data:

Identification data (surname, first name, patronymic, date of birth, place of birth, taxpayer identification number, passport number, etc.);

Contact data (address, phone number, email address, etc.);

Some biometric data (fingerprints, facial images, etc.);

Some medical data (health status, medical diagnoses, etc.);

Some financial data (bank account information, credit card details, etc.);

Some education and professional activity data;

Some online activity data (web browsing history, cookies, etc.).

Personal data protection is a set of measures aimed at preventing unauthorized access, use, disclosure, destruction, or alteration of personal data. **Discussion:** features of personal data protection, problems of determining the principles of personal data processing.

**Key words:** personal data; protection of personal data; martial law; principles.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2023